

BTO Verkennend Onderzoek

S E P T E D

Dare to be Grey

Samenvatting

Politieke en maatschappelijke discussies worden in toenemende mate gekenmerkt door polarisatie en een verharding van het debat. De discussie wordt gedomineerd door de extremen en het zogenaamde 'grijze midden' wordt niet meer gehoord. Als reactie op deze gepercipieerde ontwikkelingen starten studenten in 2016 Dare to be Grey, een beweging die oproept tot debatteren en nuance en die poogt deze ongehoorde massa een stem te geven. In deze trendalert wordt deze polarisatie besproken aan de hand van een aantal actuele voorbeelden. Daarnaast worden de consequenties van een dergelijke beweging voor de watersector onderzocht, evenals de mogelijke voor- en nadelen van zwart-wit denken. Ook in de watersector worden er discussies gevoerd die in de toekomst zouden kunnen polariseren. Denk bijvoorbeeld aan de discussies omtrent (de)centrale (afval)waterzuivering. Een overweging van deze discussies is waardevol om de nuance in het debat te waarborgen.

Slogan van de Dare to be Grey beweging.

Trendbeschrijving en achtergrond

1. Voorbij zwart-wit denken

Politieke en maatschappelijke discussies worden in toenemende mate gekenmerkt door extremen. Ook in Nederland laaien maatschappelijke discussies hoog op over onderwerpen als Zwarte Piet, vluchtelingen en Europa. Als tegenreactie op deze groeiende polarisatie zijn 21 Utrechtse studenten een beweging gestart: Dare to be Grey. In hun campagne pleit de groep voor een genuanceerd debat en ruimte voor het 'grijze midden' om verdieping te zoeken. De groep promoot een open debat met ruimte voor diversiteit en twijfel.

De Dare to be Grey campagne is opgezet naar aanleiding van de wereldwijde wedstrijd Peer 2 Peer: Challenging Extremism, gesponsord door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken en Facebook. De wedstrijd daagt studententeams uit een social-mediacampagne op te zetten gericht op het bestrijden van gewelddadig extremisme. Dare to be Grey is hierna uitgegroeid tot een actieve campagne, die in 2016 de eerste prijs won in de internationale Facebook Global Digital Challenge.

Edwin van de Scheur, medeoprichter van Dare to be Grey, legt uit dat de beweging een toenemend wij-zij-gevoel signaleert in de samenleving.

Maatschappelijke debatten verdelen zich in twee kampen, waartussen de scheidslijn steeds scherper wordt en mensen zich gedwongen voelen te kiezen. Door het grijze midden een stem te geven poogt de groep deze polarisatie tegen te gaan en een podium te bieden aan alternatieve meningen.

Van de Scheur herkent deze polarisatie vooral in discussies rondom culturele identiteit. Doordat er een tweedeling wordt gecreëerd in bijvoorbeeld de zwartepieten- of vluchtelingendebatten worden mensen gedwongen voor óf tegen te zijn. Volgens Van der Scheur is er hierbij geen ruimte voor een bredere discussie waar er ook nuances in standpunten kunnen worden aangebracht. Door deze schijnbare tegenstelling weg te nemen hoopt 'Dare to be Grey' een meer open debat te stimuleren waarbij iedereen zich gehoord voelt.

Inmiddels groeit de beweging gestaag, met bijna 10.000 volgers op Facebook. Ook komen er vergelijkbare bewegingen als Samen1 op, die eveneens voor- en tegenstanders van maatschappelijke kwesties bij elkaar proberen te brengen.

2. De oorsprong van polarisatie

Dare to be Grey richt zich op gepolariseerde discussies, maar hoe ontstaan deze eigenlijk?

Volgens het Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS) kan polarisatie ontstaan als tegenstellingen tussen groepen in een samenleving sterker worden, waardoor deze groepen steeds meer tegenover elkaar komen te staan. Relatief kleine onderwerpen kunnen volgens het KIS uitgroeien tot sterk gepolariseerde discussies. Dit mechanisme kan worden geïnitieerd door processen van identificatie en interpretatie en beperkt zich niet tot een specifiek domein.

In Nederland worden de discussies over Zwarte Piet en Europa de afgelopen jaren steeds vaker genoemd als gepolariseerde debatten. Bij het zwartepietendebat is een relatief klein onderwerp uitgegroeid tot een landelijke discussie, die in sommige gevallen zelfs leidt tot confrontatie. Uit een peiling van onderzoeksbureau I&O (2018) blijkt dat de groepen die in deze discussie tegenover elkaar staan, ideologisch van elkaar verschillen (75% van de PVV-, FvD- en 50plus- stemmers wil vasthouden aan Zwarte Piet, tegenover minder dan 25% bij GroenLinks, PvdA en D66). Maar dit lijkt geen alomvattende verklaring te bieden voor de polarisatie. Er zijn immers meer onderwerpen waarbij de meningen op deze wijze verdeeld zijn. In een opinieartikel voor magazine OneWorld stelt Christiaan De Beukelaer, docent Cultuurbeleid aan de Universiteit van Melbourne, dat het debat in

essentie gaat over wat het betekent Nederlander te zijn. Volgens De Beukelaer is het centrale onderwerp het recht om als Nederlander met een migratieachtergrond kritiek te hebben op Nederlandse gebruiken. De Beukelaer stelt dat het is uitgegroeid tot een debat over nationale identiteit en diversiteit en of en hoe deze concepten verenigbaar zijn.

Wat betreft de polarisatie van de opvattingen over het Nederlands lidmaatschap van de Europese Unie blijken de motieven van voor- en tegenstanders gestoeld te zijn op verschillende typen argumenten. Uit een verkennende studie van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)(2018) blijken de voorstanders vooral economische motieven te gebruiken, terwijl de tegenstanders voornamelijk culturele motieven noemen en wijzen op de hoge kosten van het lidmaatschap van de EU.

Uit deze twee voorbeelden blijkt dat polarisatie van een debat voort kan komen uit verschillende interpretaties van een vraagstuk die voor- en tegenstanders hebben, zoals zichtbaar in de discussie over het lidmaatschap van de EU. Daarnaast spelen er soms dieperliggende vraagstukken omtrent bijvoorbeeld identiteit, zoals het geval lijkt te zijn bij de zwartepietendiscussie. Over de relatie tussen identiteit en extreme

standpunten wordt onderzoek naar gedaan, bijv. door Chalmers Universiteit in Zweden. Zo is een relatie gevonden tussen de identiteit van een 'conservatieve, blanke man' en het ontkennen van klimaatverandering. De theorie is dat bundels van standpunten en gedrag ontstaan door sociale interactie waarin mensen aan anderen willen laten zien wie ze zijn en waar ze voor staan: "De samenleving is erop gebaseerd dat ieder individu dat bepaalde kenmerken vertoont er recht op heeft overeenkomstig die kenmerken behandeld te worden, terwijl tegelijkertijd op het individu de verplichting rust ook datgene te zijn wat hij voorgeeft te zijn." (Schnabel, 1978). In deze sociale onderhandeling wordt bijvoorbeeld bepaald dat "masculiene industriële kostwinners" zich kenmerken door rechts nationalisme, antifeminisme en klimaatontkenning. Een masculiene industriële kostwinnaar die klimaatverandering erkent past niet in de groep. Vergelijkbaar stelt ook Jesse Frederiks van de Correspondent dat mensen die zich zorgen maken over klimaatverandering, zich in de regel ook zorgen maken over bezuiniging in de zorg, Zwarte Piet en politiegeweld.

Nieuwe domeinen

Toch komt polarisatie niet alleen voor in ideologische en politieke discussies. Onderwerpen die voorheen tot het technologische en

natuurwetenschappelijke domein behoorden, worden in toenemende mate onderdeel van het maatschappelijk en politiek debat.

Een voorbeeld hiervan is het debat over klimaatverandering. Ondanks de grote hoeveelheid wetenschappelijk onderzoek dat het bestaan van antropogene klimaatverandering bevestigt, wordt dit door een aanzienlijk deel van het publiek in twijfel getrokken of gebagatelliseerd. De oorzaak voor deze polarisatie is onderzocht in de studie door Harvey et al. (2017), waaruit bleek dat de polarisatie rondom het bestaan van antropogene klimaatverandering voort kan komen uit een fundamentele (on)geloof in de wetenschap en het gebruik van scenario's.

Ook voor klimaatverandering blijkt, net zoals in het voorbeeld over Europees lidmaatschap, dat de voor- en tegenstanders een andere argumentatielijn volgen. Tevens lijkt de oorzaak voor dit verschil in denkwijze te liggen in fundamentele ideeën over de ontwikkeling van kennis. Hiernaast zou 'confirmation bias' hier een rol in kunnen spelen: bij het beoordelen van of iets waar is of niet gaan mensen in eerste instantie uit van hun bestaande opvattingen of emoties rond het onderwerp. In de trendalert 'Post-feiten maatschappij' uit 2017 staat

meer beschreven over het fenomeen ‘motivated reasoning’.

Uit de besproken voorbeelden blijkt dat (1) polarisatie zich niet beperkt tot een specifiek type discussie, maar in verschillende thema’s terug te vinden is; dat (2) standpunten omtrent relatief afgebakende onderwerpen worden beïnvloedt door veel fundamentele discussies omtrent waarden, geloof en cultuur; en dat (3) de interpretatie van het debat sterk kan verschillen tussen voor- en tegenstanders.

3. Versterking polarisatie

Er lijkt dus een toename van polarisatie plaats te vinden. Zoals eerder besproken wordt een dergelijke toename veroorzaakt doordat de twee polen in een discussie steeds verder van elkaar af komen te staan. In de praktijk lijkt een dergelijk proces aangejaagd te kunnen worden door een aantal factoren: media aandacht, politieke aandacht, en sociale media.

Media: neutrale berichtgeving

Wanneer er gepoogd wordt neutraal te berichten over een gepolariseerd debat worden normaliter beide polen aan het woord gelaten. Daardoor kan het echter lijken alsof de standpunten over dit

onderwerp ook evenwichtig zijn verdeeld, wat in de praktijk helemaal niet zo hoeft te zijn.

Zo bleek uit een wereldwijde studie door o.a. wetenschappers van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) dat 90% van de klimaatwetenschappers onderschrijft dat broeikasgassen leiden tot klimaatverandering. De wetenschappers die de menselijke invloed als onbelangrijk bestempelen geven echter aan het vaakst in de media te verschijnen met betrekking tot dit onderwerp. Als gevolg hiervan wordt het beeld geschapen dat de wetenschappelijke meningen over dit onderwerp gelijkmatig verdeeld zijn. Dit wordt ook wel een valse balans genoemd: door in een discussie voor- en tegenstanders van een bepaalde kwestie evenveel aan het woord te laten wordt de suggestie gewekt dat de meningen over het algemeen ook zo verdeeld zijn. Deze ‘evenwichtige’ representatie van meningen kan een scheef beeld geven van wetenschappelijke bevindingen en kan moeilijk te duiden zijn voor het grote publiek dat poogt op basis van ‘feiten’ een mening te vormen. In de trendalert ‘Post-feiten maatschappij’ uit 2017 staat meer beschreven over het fenomeen valse evenwichtigheid.

Politiek: representatie van standpunten

Een tweede voorbeeld hoe polarisatie kan worden vergroot is door de representatie van de standpunten van het publiek zelf. Ondanks dat de meningen van het publiek vaak minder duidelijk zichtbaar zijn in media, worden er wel claims gemaakt over de inhoud hiervan. Zo laaide recentelijk de discussie omtrent het Nederlands lidmaatschap aan de EU op. In deze politieke discussie claimen zowel de voor- als tegenstanders de meerderheid van de bevolking achter zich te hebben. Zo beweerde Thierry Baudet (Forum voor Democratie) in aanloop naar de verkiezingen van 2017, dat een meerderheid van de Nederlanders voor een zogenaamde Nexit (Nederlands vetrek uit de Europese Unie) is. Echter, uit de recent verschenen Eurobarometer, die een peiling houdt in alle 28 lidstaten, bleek dat Nederland tot de meest EU-gezinde landen van Europa behoort. Maar liefst 86% van de bevolking is tegen een Nexit, de hoogste score van alle lidstaten. Uit dit voorbeeld blijkt dat de publieke opinie veel eensgezinder kan zijn dan het politieke debat doet geloven.

Sociale media: open discussieruimte

Een derde kanaal dat in de praktijk polarisatie lijkt aan te jagen is sociale media. Bij de introductie van dit medium werd de hoop geuit dat deze nieuwe manier van communicatie zou leiden tot een open debat met ruimte voor alle geluiden. In de praktijk

blijkt dit echter niet het geval. Zoals uitgelegd in de trendalert 'Post-feitenmaatschappij' krijgen mensen op sociale media, via de heersende algoritmes, hoofdzakelijk berichten te zien waar ze het mee eens zijn. Als gevolg hiervan gaan berichten met alternatieve meningen grotendeels aan hen voorbij. Door dit mechanisme kunnen twee polen in een discussie steeds verder uit elkaar komen te liggen en kan de polarisatie van een discussie versterken.

4. Uitweg uit polarisatie?

Kortom kan er dus gesteld worden dat het aangaan van een genuanceerd debat, waarin het ongehoorde 'grijze midden' een stem krijgt, zoals gepropageerd door 'Dare to be Grey', nog niet zo eenvoudig is. Polarisation komt voort uit fundamenteel verschillende ideeën en interpretaties en daarnaast is het in kaart brengen van de verhouding tussen de twee polen in een discussie een ondoorzichtig proces, waarbij zowel (sociale) media, als politiek, beïnvloeden hoe het debat wordt gevoerd. De vraag die hieruit rijst is: wat is het grijze midden eigenlijk en biedt het grijze midden werkelijk een uitweg?

Het grijze midden

Als voorbeeld van een oplossing voor polarisatie die vanuit het grijze midden wordt aangedragen noemt Edwin van de Scheur de 'Roetveegpiet'. De 'Roetveegpiet' wordt in het zwartepietendebat vaak

naar voren geschoven als alternatief voor de traditionele Zwarte Piet, zonder de betwiste kenmerken zoals zwart geschminkt gezicht en rode lippenstift. Opvallend is dat een vervanging van Zwarte Piet voor Roetveegpiet echter in lijn zou zijn met de eisen van de tegenstanders van Zwarte Piet. Zij eisen een verandering van de huidige weergave van 'Piet' en Roetveegpiet geeft hier gehoor aan. De introductie van dit alternatief beschouwen als een oplossing uit het 'grijze midden', geeft dus aan dat het 'midden' vanuit de optiek van 'Dare to be Grey' niet gelijk hoeft te staan aan een consensus tussen voor- en tegenstanders in een debat.

In het voorbeeld van het Europees lidmaatschap zouden constructies waar bijvoorbeeld Noorwegen en Zwitserland gebruik van maken, kunnen worden gezien als alternatieven in het gepolariseerde debat. Deze landen zijn toegetreden tot de Europese Vrijhandelsassociatie, maar zijn geen lid van de Europese Unie. Het betrekken van dergelijke oplossingen in de discussie kan de polarisatie van het debat doorbreken en meer nuance aanbrengen. Echter, ook in dit geval blijft de vraag: representeren deze opties werkelijk een grijs midden of zijn zij onderdeel van de wensen van één van de twee polen (in dit geval de voorstanders van een Nederlandse Nexit). Daarnaast staan de polen (als het er maar twee zijn) niet altijd op een

continuüm. Bijvoorbeeld, als u naar India met vakantie toe wilt, en uw partner wilt naar Ghana toe, is Saudi Arabië geen logisch compromis.

In het geval van het klimaatdebat, is de discussie iets complexer. In de eerder genoemde gepolariseerde discussie over het erkennen van antropogene klimaatverandering (vooral aan de orde in de Verenigde Staten) lijkt het zoeken naar nuance niet eenvoudig. De aanname van het bestaan van antropogene klimaatverandering, zoals algemeen het geval is in Nederland, leidt echter ook niet tot eensgezindheid. In Nederland richt het debat zich momenteel vooral op de vraag hoe er het beste met klimaatverandering omgegaan kan worden. Ondanks dat deze discussie een wijd scala aan mogelijke maatregelen omvat lijkt er politiek een tweedeling te bestaan tussen hen die zich zorgen maken over de gevolgen van klimaatverandering en die bereid zijn nu te investeren om deze op lange termijn handelbaar te houden; en hen die antropogene klimaatverandering op zich erkennen, maar geen grootschalige investeringen willen doen om dit te verkleinen. Economisch geograaf Ton van Rietbergen (Universiteit van Utrecht) beschrijft deze tweedeling in de Volkskrant (18 januari 2018) als een verschil tussen pessimisten en optimisten, tussen links en rechts. Deze tweedeling in kampen

leidt er volgens hem toe dat het debat gepolitiseerd is en dat wetenschappelijk klimaatonderzoek een ideologische lading heeft gekregen.

Wederom is het de vraag of er een middenweg tussen deze polen mogelijk is? De interpretatie van wetenschappelijke feiten biedt momenteel een voedingsbodem voor zowel voor- als tegenstanders van klimaatmaatregelen. Wanneer er een klein aantal maatregelen genomen wordt zal én klimaatadaptatie/-mitigatie niet worden gerealiseerd én zal er in deze maatregelen geïnvesteerd moeten worden. Het grijze midden lijkt in dit geval dus geen duidelijk uitweg te bieden.

5. Het voordeel van polarisatie

Omdat polarisatie niet altijd eenvoudig op te lossen is en dat het vinden van een midden tussen twee polen niet altijd kan, is het goed om te beschouwen in hoeverre een oplossing werkelijk altijd nodig is.

Medeoprichter van Dare to be Grey, Van de Scheur, geeft aan dat polarisatie in zijn optiek helemaal niet alleen maar slecht is. Provoceren kan nodig zijn om een verandering te bewerkstelligen. Een bekend voorbeeld hiervan is de burgerrechtenbeweging, waar actievoerders ook ooit weggezet werden als radicaal, terwijl deze standpunten nu de norm zijn.

Om voorbij de status quo te denken zijn radicale ideeën soms nodig.

Zou dit ook voor de besproken kwesties het geval kunnen zijn? De zwartepietendiscussie wordt gekenmerkt door uitersten, en beide polen in de discussie worden beschouwd als extremen. Zo beschreef de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) de actiegroep Kick-out Zwarte Piet (tegen het behoud van zwarte piet) als extreem-linkse activistische organisatie. Echter, reflecterend op de belangrijkste standpunten van deze groep kan men zich afvragen hoe radicaal deze werkelijk zijn? Lijken vernieuwingen, gezien vanuit de status quo, niet al gauw extreem? Door actiegroepen en verandering weg te zetten als radicaal, of niet in te grijpen als dit gebeurt, positioneren de media, politiek en/of het publiek zich haast ongemerkt als behoudend. Maar zijn deze groepen (evenals het zogenaamde 'grijze midden') werkelijk kleurloos of handelen ze slechts vanuit de algemeen geldende norm? Wordt het hebben van een alternatieve toekomstvisie niet te snel als radicaal weggezet?

Een vergelijkbare ontwikkeling is herkenbaar in het klimaatdebat. Politici die maatregelen willen nemen om klimaatmitigatie of -adaptatie te realiseren worden weggezet als 'klimaatdrammers' en een

behoudend standpunt (oftewel niets doen) als de norm.

De discussie omtrent het Europees lidmaatschap lijkt door andere motivaties ingegeven. Hier lijkt een hang naar het verleden dominanter dan het hebben van een alternatieve toekomst visie. Deze vorm van 'retrotopie' (zie trendalert retrotopia uit 2019) grijpt in dit geval terug op de tijd voor de introductie van de euro. Waarin Nederland volgens sommige dankzij de gulden economisch autonoom was dan nu.

Zwart-witte uitersten

Mogelijk komt het in sommige discussies juist van pas deze zwart-witte extremen een stem te geven en kan het luisteren naar extremen in deze discussies juist leiden tot vooruitgang en innovatie. Deze uiterste polen representeren alternatieve toekomstvisies en bieden inzicht in mogelijke transitiepaden. Door deze partijen als volwaardige gesprekspartner te beschouwen kunnen mogelijk nieuwe inzichten worden vergaard en alternatieve toekomst ontgonnen.

6. Luisteren naar elkaar

Samenvattend is duidelijk geworden dat polarisatie optreedt wanneer voor- en tegenstanders in een debat steeds verder tegenover elkaar komen te

staan. Uit de besproken voorbeelden blijkt dat deze debatten vaak gestoeld zijn op onderliggende ideologische verschillen, evenals op het gebruik van verschillende typen argumenten. Daarnaast kunnen deze discussies worden aangejaagd door: een 'valse balans' in de berichtgeving in de media, claims over politieke steun, en een versterking van gepolariseerde ideeën op sociale media. Het luisteren naar een 'grijs midden' zoals Dare to be Grey wil stimuleren is hierin niet altijd eenvoudig. Belangrijk is hierbij te erkennen dat dit midden geen consensus hoeft te betekenen. De focus ligt op het verkennen van alternatieve opties. Uit de voorbeelden blijkt daarnaast ook dat het vaak onhaalbaar is een 'gulden middenweg' te vinden waarmee alle partijen het eens zijn. Zowel in het zwarte pieten debat, als in de discussie omtrent het EU lidmaatschap kunnen veel besproken voorbeelden onder één van de twee polen worden geschaard.

Het klimaatdebat lijkt anders te verlopen dan de eerste twee voorbeelden. In dit debat zijn wetenschappelijke feiten sterk gepolitiseerd, waardoor een neutrale bespreking hiervan haast onmogelijk lijkt. Ook hier lijkt het zoeken naar nuance en het luisteren naar elkaar van cruciaal belang, boven het vinden van een zogenaamd 'midden'.

Tot slot is het van belang ook de positieve eigenschappen van polarisatie te erkennen. Polarisation verscherpt het debat. Een analyse van de argumenten die de polen in een debat gebruiken biedt mogelijk inzicht in alternatieve transitiepaden en progressieve ideeën. Zo blijkt ook uit het zwarte pieten debat hoe een maatschappelijk gepolariseerde discussie in staat is verandering te bewerkstelligen. Begin september 2019 heeft de NTR besloten dat bij de landelijke intocht van sinterklaas er alleen nog roetveegpieten aanwezig zullen zijn.

Relevantie

Polarisatiepotentieel

Ook in de watersector worden er discussies gevoerd die zich in de toekomst zouden kunnen polariseren. Debatten die momenteel spelen zijn bijvoorbeeld de discussies omtrent de inrichting van het watersysteem en de hoogte van grondwaterstanden. Ondanks dat er op dit moment nog geen polarisatie plaatsvindt, is een overweging van deze discussies waardevol om de nuance in het debat te waarborgen.

(De)centraal

Een eerste voorbeeld van een discussie waarin er twee polen te herkennen zijn is de discussie omtrent (de)centrale (afval)waterzuivering. Waar de voorstanders van een centrale infrastructuur de betrouwbaarheid en efficiëntie van het huidige systeem benadrukken, zien de tegenstanders dit juist als problematisch. In een centraal systeem moet (afval)water over een grote afstand getransporteerd worden van en naar de zuiveringsinstallatie, wat veel energie kost. Ook zouden deze systemen door hun omvang inflexibel en moeilijk aan te passen zijn aan veranderende omstandigheden. In een decentraal systeem kan er volgens sommige veel directer worden ingespeeld

op duurzaamheidsvraagstukken en kan er meer circulariteit worden nagestreefd.

De discussie tussen deze twee standpunten wordt al enkele jaren gevoerd, en ook hier lijken er twee kampen te zijn ontstaan. Het bieden van een podium aan ideeën die beide kampen proberen te verenigen, evenals het accepteren van een werkelijkheid waarbij er verschillende opties gelijktijdig mogelijk zijn, zou verder polarisatie mogelijk kunnen voorkomen.

Natte voeten of inklinken?

Een andere discussie waarin er twee polen te herkennen zijn, is die over het grondwaterpeil. Het afstemmen van de grondwaterstanden is voor waterschappen in poldergebieden een grote uitdaging, waarbij veel verschillende belangen spelen. Uit deze discussie blijkt wederom dat er verschillende typen argumenten ten grondslag liggen aan de standpunten van de twee polen. Vanuit een economisch perspectief wordt er beargumenteerd dat, om de continuïteit van agrarische activiteiten te waarborgen, het waterpeil mee moet zinken met de inklinking van de bodem. Echter, wanneer het vanuit een frame van natuurbescherming en het tegengaan van klimaatverandering wordt beschouwd, wordt deze inklinking juist als bedreiging gezien en zal het

waterpeil eerder omhoog moeten. Vergelijkbaar met het eerdere klimaatdebat speelt de interpretatie van wetenschappelijke feiten en economische analyses en scenario's een belangrijke rol. De Beleidstafel Droogte zal eind 2019 hun eindrapport sturen naar de Tweede Kamer met adviezen over de benodigde beleid voor extreem droge jaren, zoals 2018. Het is interessant om te bezien welke compromis wordt gevonden in deze bevindingen.

In het zoeken naar een oplossing in deze discussie is het echter de vraag of een genuanceerd debat met het grijze midden een uitweg biedt. De gulden middenweg, waarbij het grondwater slechts een klein beetje wordt verlaagd, lijkt hierin geen oplossing te zijn. Wanneer er naar een lange termijn transitie gekeken wordt, is het dan mogelijk grondwaterstanden te blijven verlagen? Daarnaast kan men zich afvragen in hoeverre er ook in dit debat werkelijk sprake is van een lineaire discussie waarbij het grijze midden tussen zwart en wit inzit? Zijn er geen alternatieven waarbij er radicaal nieuwe ideeën nodig zijn, buiten het zwart-witte spectrum?

Waterschappen maken al decennia gebruik van het 'polder model', waar verschillende belanghebbende onderhandelen tot er een consensus ontstaat, maar hoe toekomst bestendig is deze aanpak? Zouden waterschappen meer interactieve, inclusieve en

toekomstgerichte besluitvormingsprocessen in kunnen zetten om alternatieve scenario's te verkennen, of is dit ongewenst?

Concluderend kan er dus gesteld worden dat het klassieke poldermodel, waarbij er gezocht wordt naar een compromis en nuance, gestoeld op wetenschappelijke kennis, voordelen oplevert voor de watersector. Echter, wanneer een uitdaging vraagt om een radicaal nieuwe aanpak en een mogelijke transitie naar een heel nieuw systeem, blijkt het grijze midden niet altijd een aantrekkelijk toekomstbeeld voor handen te hebben. Wellicht is het ook in de watersector aan te raden soms zwart-wit te denken en extremen als inspiratie te beschouwen voor mogelijke transitiepaden.

Meer informatie

- Harvey, J. A., Van den Berg, D., Ellers, J., Kampen, R., Crowther, T. W., Roessingh, P., ... & Stirling, I. (2017). Internet blogs, polar bears, and climate-change denial by proxy. *BioScience*, 68(4), 281-287.
- Verheggen, B., Strengers, B., Cook, J., van Dorland, R., Vringer, K., Peters, J., ... & Meyer, L. (2014). Scientists' views about attribution of global warming. *Environmental science & technology*, 48(16), 8963-8971.
- Eurobarometer (2019) Spring Eurobarometer 2019: Closer to the citizens, closer to the ballot. *Public Opinion Monitoring Unit Directorate-General for Communication European Parliament*. Brussels.
- Bregman, R. (2019) De nuchtere cijfers wijzen uit: een stille meerderheid van Nederlanders is pro-Europees (en het vertrouwen in de EU groeit). Geraadpleegd op 09-05-2019, via <https://decorrespondent.nl/9471/de-nuchtere-cijfers-wijzen-uit-een-stille-meerderheid-van-nederlanders-is-pro-europees-en-het-vertrouwen-in-de-eu-groeit/364112595-1cc65a5d?fbclid=IwAR16-gdzMzMhTWJlN2rKCTlyD64G5yvJ-veYmGpm-U6xurDCyEa8jP7Y69k>
- <https://www.daretobegrey.com/>
- <https://www.uu.nl/nieuws/internationaal-succes-voor-campagne-dare-to-be-grey-tegen-extremisme>
- <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2205683-hebben-uiteerst-links-en-uiteerst-rechts-de-pietendiscussie-gekaapt.html>
- <https://www.kis.nl/artikel/wat-is-polarisatie>
- De Beukelaer, C. (2018) Waarom Nederland meer dan ooit verdeeld is over zwarte piet. *OneWorld*. <https://www.oneworld.nl/opinie/waarom-nederland-meer-dan-ooit-verdeeld-is-over-zwarte-piet/>
- Dekker, P., Den Ridder, J. (2018) Wat willen Nederlanders van de Europese Unie? *Sociaal Cultureel Planbureau*
- Van Der Aa, N., et al., Demographic projections of future pharmaceutical consumption in the Netherlands. *Water Science and Technology*, 2011. 63(4): p. 825-831.
- <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/het-klimaatdebat-is-zo-gepolitiseerd-dat-het-buitengewoon-lastig-is-er-grip-op-te-krijgen~bb497d2a/>
- McCright, A., Dunlap, R (2011) "Cool dudes: The denial of climate change among conservative white males in the United States" *Global Environmental Change*.
- Schnabel, P. (1978), *Erving Goffman*, In L. Rademaker (red.), *Hoofdfiguren uit de sociologie 3* (pp. 26-44). Utrecht: het Spectrum
- <https://newrepublic.com/article/154879/misogyny-climate-deniers>
- <https://www.chalmers.se/en/departments/tme/centres/ceforced/Pages/default.aspx>
- <https://decorrespondent.nl/10505/een-hartstochtelijk-pleidooi-tegen-de-linkse-onderbuik/403864725-03039551>

- Keywords

Dare to be Grey; polarisatie